

Академік Л.В. Писаржевський-
основоположник електронної
хімії

(до 145-річчя від дня
народження)

*"Да Вы, батюшка,
собственными глазами
видите эти ваши
электроны!"*

Д. П. Коновалов

*Заслужений діяч
науки, академік,
професор Лев
Володимирович
Писаржевський
(1874—1938)*

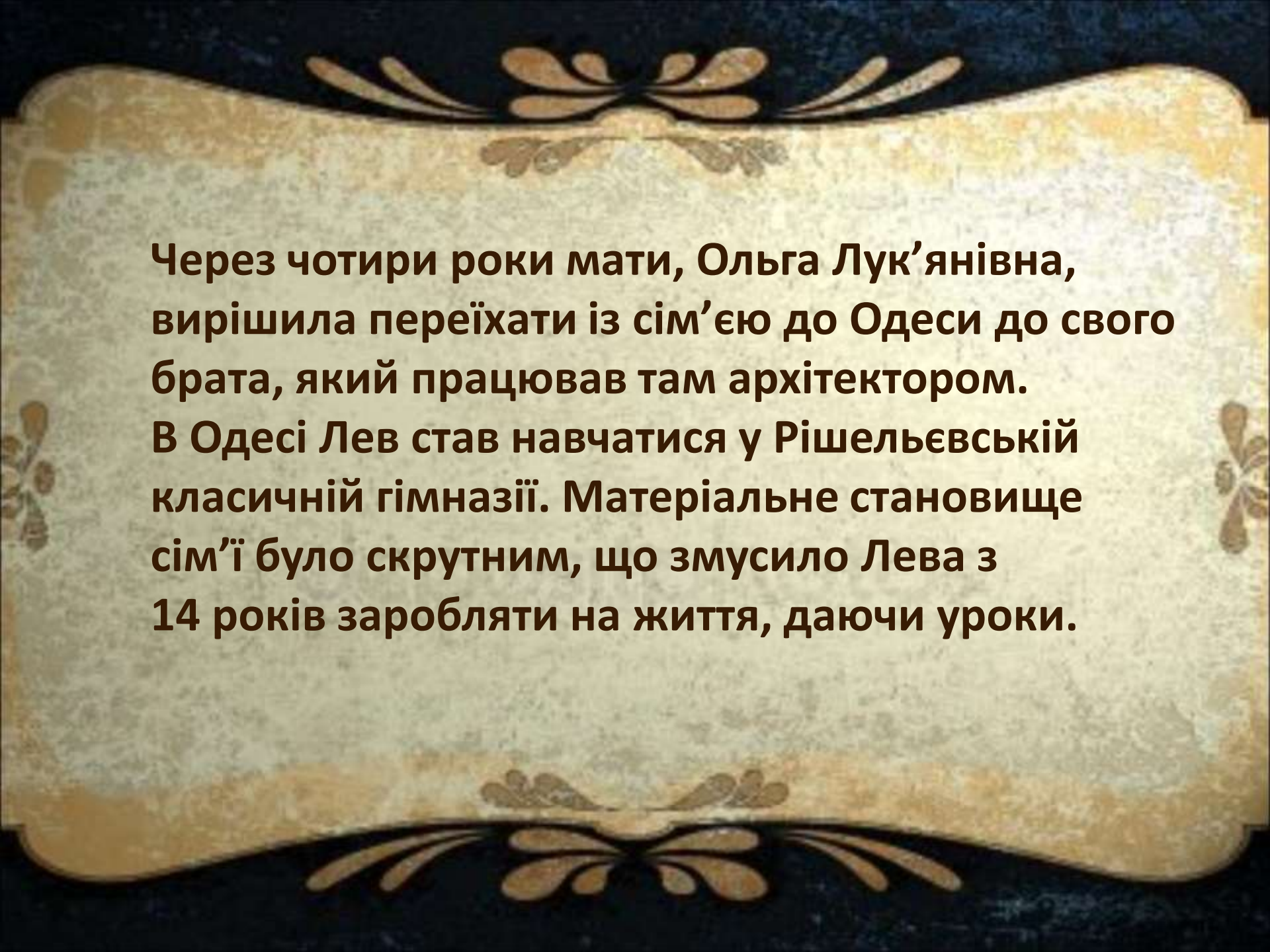
Дитячі та юнацькі роки

Лев Володимирович Писаржевський народився в столиці Бессарабії - місті Кишиневі - 13 лютого 1874 р.

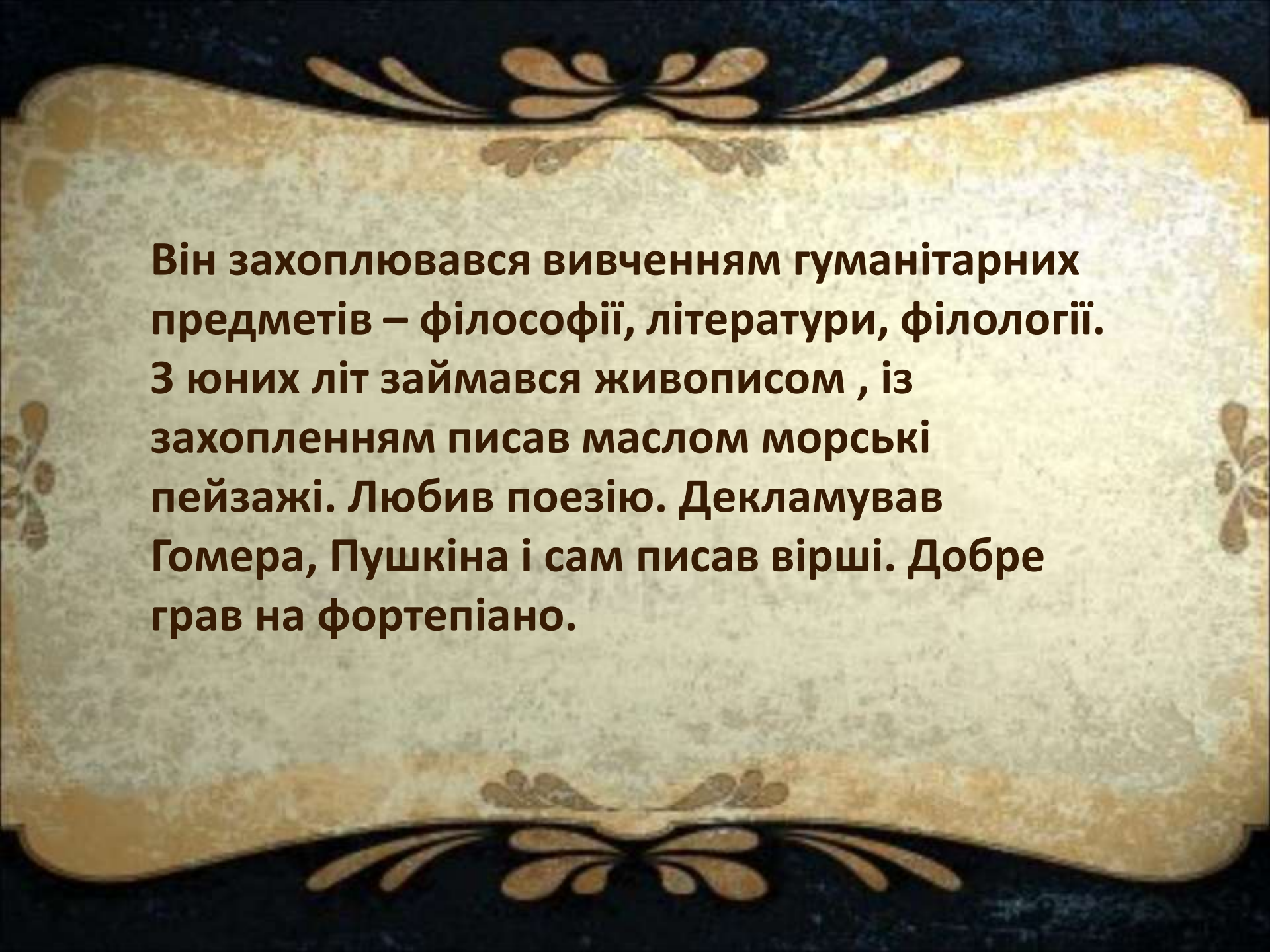
Батько, Володимир Ігнатович, походив із дворян, працював нотаріусом у м. Кишиневі.

У сім'ї В. І. Писаржевського, крім Льва, було ще троє дітей – Софія, Марія, Надія.

У 1878 р. батько раптово помер.

A decorative scroll with a light beige, textured background and dark brown floral patterns at the top and bottom. The scroll is set against a dark blue background.

Через чотири роки мати, Ольга Лук'янівна, вирішила переїхати із сім'єю до Одеси до свого брата, який працював там архітектором. В Одесі Лев став навчатися у Рішельєвській класичній гімназії. Матеріальне становище сім'ї було скрутним, що змусило Лева з 14 років заробляти на життя, даючи уроки.

A decorative scroll with a light beige, textured background and dark brown floral patterns at the top and bottom. The scroll is set against a dark blue background.

Він захоплювався вивченням гуманітарних предметів – філософії, літератури, філології. З юних літ займався живописом , із захопленням писав маслом морські пейзажі. Любив поезію. Декламував Гомера, Пушкіна і сам писав вірші. Добре грав на фортепіано.

Навчання в університеті

Після закінчення гімназії у 1889 р., Лев Володимирович вступив до Новоросійського університету на природничо-медичний факультет. Знайомство Льва Писаржевського з роботою Д. Менделєєва «Основи хімії» відіграло вирішальну роль у виборі майбутньої спеціальності.

Уже з другого курсу Лев Писаржевський залучається до наукових досліджень на кафедрі. Перша його експериментальна робота стосувалась дослідження хімічної природи метеориту. На здібного студента звертає увагу професор П. Г. Меліков (Мелікішвілі), який залучає його до експериментальних досліджень з основної тематики кафедри – вивчення пероксидів та надкислот.

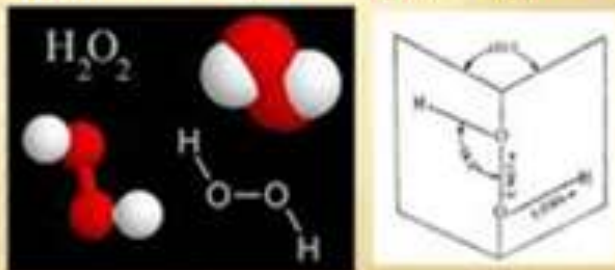
Коло наукових інтересів Л.В.Писаржевського в період навчання в університеті було досить широким. Тема його дипломної роботи належала до галузі органічної хімії, він виконував її під керівництвом тоді ще молодого вченого П. І. Петренка-Крітченка.

По закінченні університету (1896) Л.В. Писаржевський залишився працювати в цьому ж закладі. У 1897 р. його призначили спочатку позаштатним, через рік – штатним лаборантом хімічної лабораторії, а згодом – асистентом.

*Імператорський Новоросійський
університет*

будова пероксиду водню

Паралельно з викладацькою діяльністю в цей період Л. В. Писаржевський інтенсивно займався експериментально-дослідною роботою спочатку з Г. П. Меліковим, а потім і самотійно.

За чотири роки він опублікував у Росії та за кордоном близько 20 наукових праць у галузі вивчення пероксидів і надкислот. Завдяки цим дослідженням ім'я Л. В. Писаржевського стало відоме в науковому світі.

Їх спільна з П. Г. Меліковим праця «Исследования над перекисями» була відзначена в 1899 р. найвищою нагородою Петербурзької (Російської) академії наук – Ломоносівською премією. Завершив дослідження в цьому напрямку Л.В.Писаржевський магістерською дисертацією «Перекиси и надкислоты», виданою в 1902р. Ця робота містить масштабний експериментальний матеріал, методи й узагальнення, які й до сьогодні мають значну наукову цінність.

У 1900 р. Л. В. Писаржевського, як здібного та перспективного ученого, відправили в зарубіжне відрядження у Фізико-хімічний інститут Лейпцизького університету (Німеччина). У лабораторії інституту молодий науковець мав змогу спілкуватися з основоположниками фізичної хімії – Я. Вант-Гоффом, В. Нернстом, М. Боденштейном.

1902 р. Л. В. Писаржевський повертається до Одеси, захищає магістерську дисертацію. Працюючи на новій посаді, він починає новий цикл досліджень щодо впливу розчинника на хімічні реакції, які завершилися, зрештою, захистом у 1913 р. в Петербурзькому університеті докторської дисертації «Свободная энергия химической реакции и растворитель».

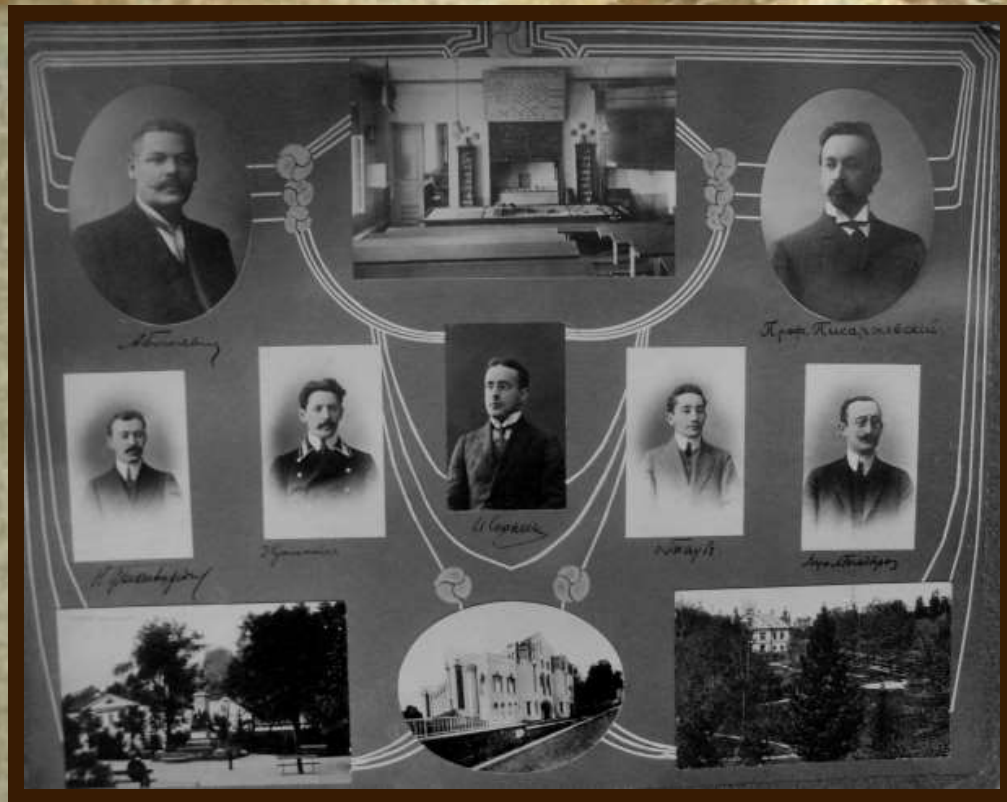

Експериментальні дослідження щодо впливу розчинника на хімічні реакції вчений продовжив у Київському політехнічному інституті, куди він перейшов у 1908 р.

Київський період життя Л. В. Писаржевського тривав недовго. У 1911 р. група професорів та викладачів цього інституту, включаючи й Писаржевського, подала у відставку, протестуючи цим проти репресій царського уряду.

*Кафедра хімії
м.Юр'їв, Прибалтика,
1910*

*Справа вверху: професор Лев Володимирович
Писаржевський.*

**Після від'їзду з Києва наукова діяльність
ученого перервалася на два роки.**

**Проживаючи деякий час у Москві, він став
одним із засновників (разом із професором
В. О. Вагнером) та перших редакторів
науково-популярного журналу «Природа»,
який виходить і до цього часу.**

Перший номер цього журналу вийшов 26 січня 1912 р. тиражем 5 тис. примірників під редакцією відомих вчених початку ХХ ст. – зоолога Володимира Вагнера і хіміка Льва Писаржевського.

№ 1/1 1892

Редакция и Контора
 Императорского Русского географического общества
 Отдел для корреспонденции

ПРИРОДА

МОСКВА
 Выходит 1 раз в неделю

№ 11-12

Дорогой Николай Александрович!

Копьями и посылке
 дайайте Вашу рощу на зиме-
 стическое издание. Журнал
 только халашите и для
 журналы не в свой раз (сам
 это велико и само по себе
 противно этому же изданию)

Разумеется статьи на два номера
 махну бы в том случае, но
 тогда каковы из частей была
 сокращенной, что в том случае
 сварили в бочке.

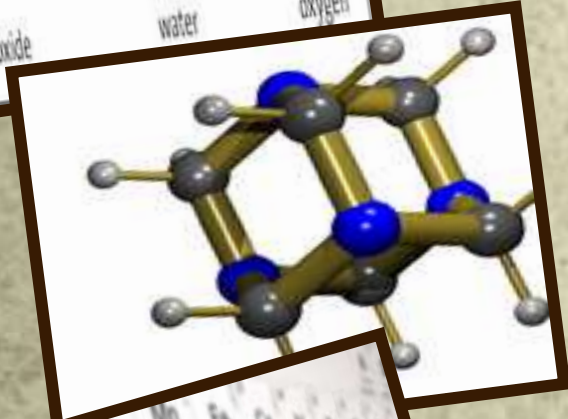
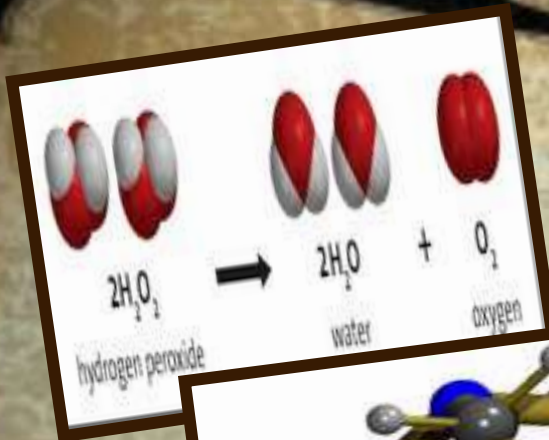
Вам же надеется что
 журнал не будет издан для
 журнала. Это издание из
 Москва. Москва. Крутой под
 нашей редакцией. Журнал охотничий.
 Крутой охотничий журнал.
 Прощайте. Кашин Александрович
 Павел Александрович

Ваша редакция
 Москва, Александровский переулок, № 11-12

Факсиміле листа
 Л. В. Писаржевського
 Н. А. Морозову з
 повідомленням про
 вихід першого номера
 «Природи».

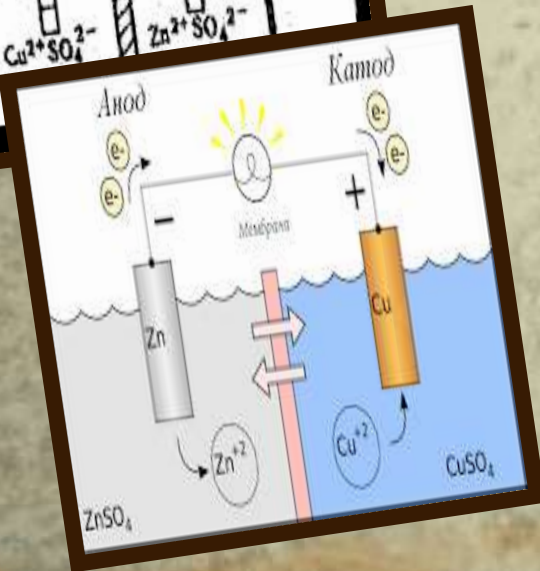
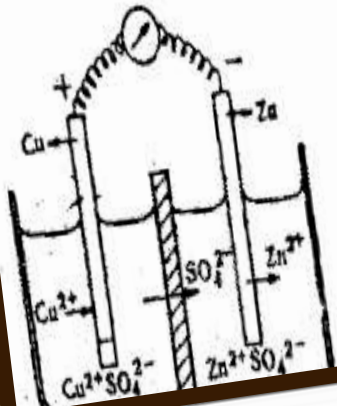
У 1913р. Лев Володимирович прийняв запрошення Гірничого інституту в Катеринославі. Його було обрано ординарним професором кафедри загальної хімії. Усі наступні роки, аж до самої смерті, він провів у Катеринославі (Дніпрі).

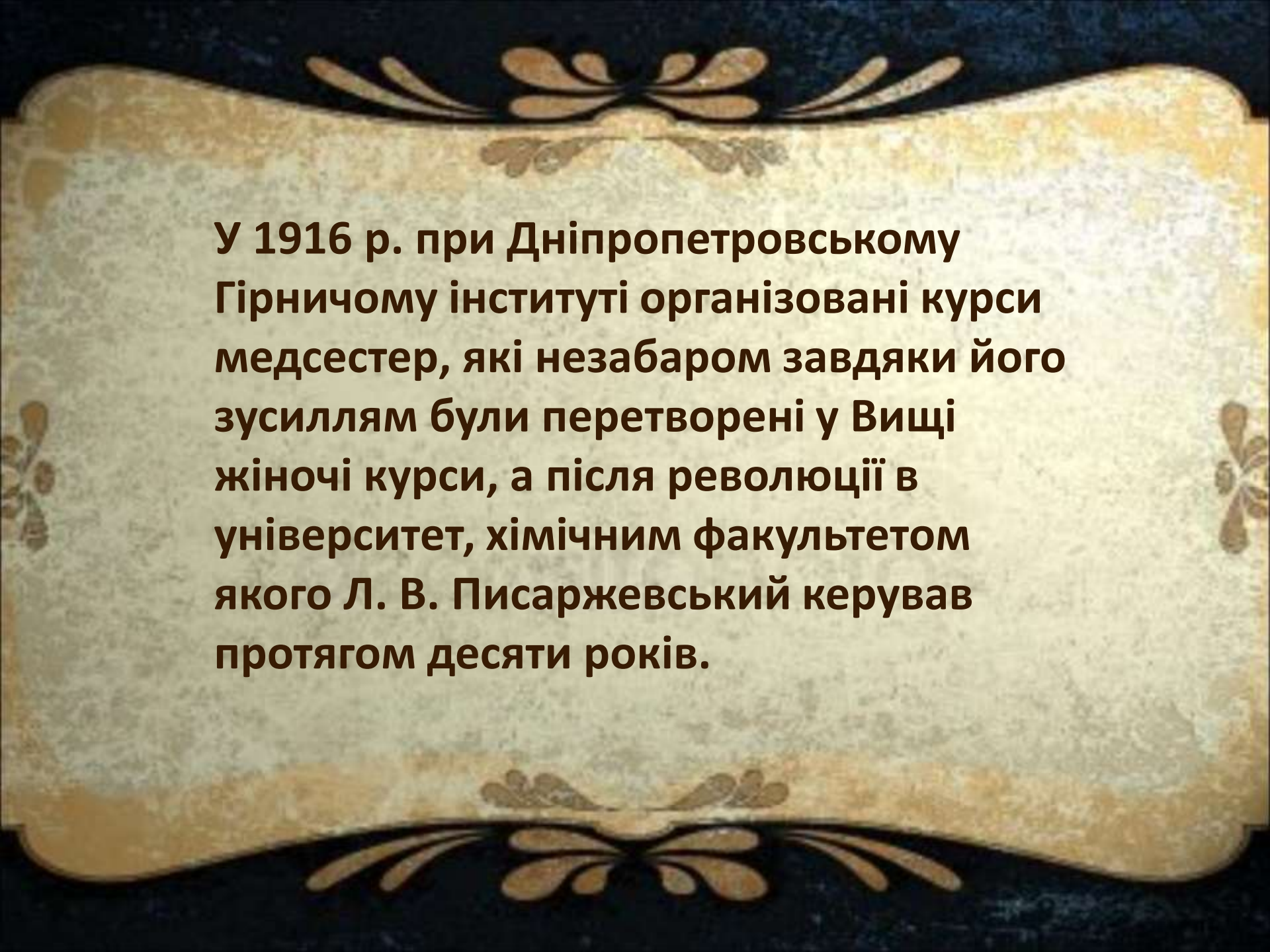

У Першу світову війну основну діяльність учений спрямував на медичне обслуговування армії. Писаржевський організував виробництво саліцилових препаратів, уротропіну, пероксиду водню, йоду. Ним було створено дослідний завод по дослідженню і добуванню йоду із морських водоростей.

Уже в 1914 р. Л. В. Писаржевський на основі нових поглядів розвинув теорію гальванічного елемента, а починаючи з 1922 р. застосовував електронні уявлення для пояснення каталітичних процесів. Цим він і займався останні 15–20 років творчої діяльності.

A decorative scroll with a light beige, textured background and dark brown floral patterns at the top and bottom. The scroll is set against a dark blue background.

**У 1916 р. при Дніпропетровському
Гірничому інституті організовані курси
медсестер, які незабаром завдяки його
зусиллям були перетворені у Вищі
жіночі курси, а після революції в
університет, хімічним факультетом
якого Л. В. Писаржевський керував
протягом десяти років.**

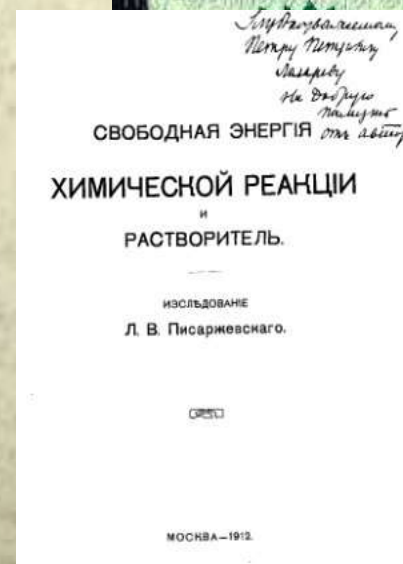
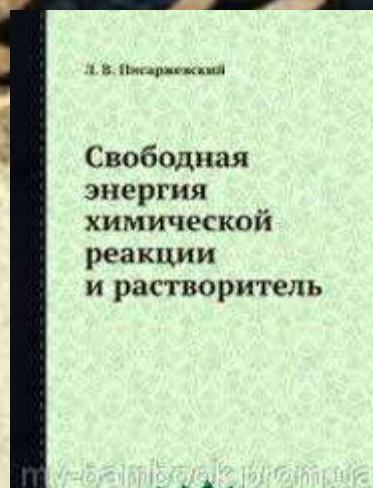

В 1926 р. за його наполяганням було відкрито хімічний факультет в Гірничому інституті. В 1927 р. на основі цієї кафедри з ініціативи Л. В. Писаржевського було створено Український інститут фізичної хімії, один із перших науково-дослідних закладів цього профілю в країні. А з 1930 р. інститут перетворений в Дніпропетровський хіміко-технологічний інститут, який випустив вже сотні інженерів.

У 1926 р. вийшов друком підручник Л. Писаржевського «Введение в химию», в якому весь матеріал було викладено з позицій електронної хімії. З 1930 р. підручник став називатися «Неорганическая химия».

Л. В. Писаржевського
призначають директором
Українського науково-
дослідного інституту
фізичної хімії. Із того часу
наукова діяльність
ученого зосередилась у
цьому закладі.

*Академік Л. В. Писаржевський зі
студентами. 1928 р.*

У 1934 р. інститут перейшов із підпорядкування Народного комісаріату освіти до системи Академії наук УРСР, а 1938р. йому присвоїли ім'я засновника і незмінного керівника –

Л.В.Писаржевського.

У 1925 р. професора Л. В. Писаржевського обрано дійсним членом Академії наук УРСР, через два роки – членом-кореспондентом, а в 1930 р. – дійсним членом Академії наук СРСР. Того ж року йому присуджено премію СРСР – імені В. І. Леніна.

Будівля Президії Академії наук СРСР.

Л. В. Писаржевський
активно займався
громадською роботою. В
1929 р. його обрано
кандидатом у члени
Центрального виконавчого
комітету (ЦВК) СРСР, а
наступного року – членом
ЦВК Української та
Грузинської РСР.

Помер академік Л. В. Писаржевський 23 березня 1938 р. у Дніпрі (Дніпропетровську) після тяжкої та тривалої хвороби, пов'язаної із туберкульозом легень.

Поховано вченого в Дніпрі (Дніпропетровську), у парку, названого його іменем. На його могилі встановлено пам'ятник роботи відомого скульптора М. Г. Манізера.

Обеліск Писаржевському в Дніпрі

*Меморіальна дошка
на честь Л. В. Писаржевського,
встановлена на фасаді корпусу
Дніпровського національного
університету*

**В НТУУ «Київський
політехнічний інститут»
імені Ігоря Сікорського
пам'ять про видатного
вченого увічнено в
погрудді, встановленого у
фойє музею.**

На будівлі Інституту фізичної хімії ім. Л.В.Писаржевського Національної Академії Наук України в Києві встановлено меморіальну дошку видатному вченому в галузі фізичної хімії.

Персоналії в філателії

Київ. 100 років з дня народження Л.В. Писаржевського.

Музейні колекції

**Медаль настільна.
«Л. В. Писаржевський.
Академія наук Української
РСР». Україна. 1919-1991рр.**

**Академія наук України з 1964 р.
започаткувала премію імені
Л. В. Писаржевського за видатні
наукові досягнення в галузі
хімії та хімічної технології.**

Документи про вченого, які є у фондах НТІБ

Волков, В. А. Выдающиеся химики мира [Текст] : Биографический справочник / В. А. Волков, Е. В. Вонский, Г. И. Кузнецова ; Под ред. В.И.Кузнецова. – М. : Высш.шк., 1991. – 656 с : ил.

Ковтун, Г.А. Пероксиды в исследованиях Л. В. Писаржевского и некоторые аспекты их развития [Текст] / Г. А. Ковтун // Украинский химический журнал. – 2005. – № 4. – С. 77-82.

Люди русской науки [Текст] : техника : очерки о выдающихся деятелях естествознания и техники / под ред. И. В. Кузнецова. — Москва : Наука, 1965. — 784 с.

Писаржевский Лев Владимирович //Большая советская энциклопедия / главн. ред. А. М. Прохоров — 3-е изд. — Тома 1–30. — М.: »Советская энциклопедия», 1969-1978.

Українська радянська енциклопедія: у 12 т. / гол. ред. М. П. Бажан; редкол.: О. К. Антонов та ін. — 2-ге вид. — К. : Головна редакція УРЕ, 1974–1985.

Використані електронні джерела:

Баштова, Л. Пам'ятати великих попередників.
До 120-річчя КПІ ім. Ігоря Сікорського (Г. Ф. Проскура
та Л. В. Писаржевський [Електронний ресурс] /
Л. Баштова // Національний технічний університет
України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря
Сікорського»: веб-сайт. – Електронні текстові данні. –
Режим доступу: <https://kpi.ua/memo-120-4> (дата
звернення: 11.02.19). – Загол. з екрану.

Журналу «Природа» — 100 лет [Электронный ресурс] // Элементы большой науки: веб-сайт.- Электронные текстовые данные. – Режим доступа: <https://bit.ly/2WLMACС> (дата посещения: 11.02.19). – Загл. с экрана.

Коваленко, В. С. Академік Лев Володимирович Писаржевський [Електронний ресурс] / В. С. Коваленко // Безкоштовна електронна бібліотека: веб-сайт. – Електронні текстові данні. – Режим доступу: <https://bit.ly/2URQZtT> (дата посещения: 11.02.19). – Загол. з екрану.

Коваленко, В. С. Академик Л В. Писаржевский – основоположник химической науки и образования в Днепропетровском университете [Электронный ресурс] / В. С. Коваленко // Научная электронная библиотека LIBRARY.RU: веб-сайт. – Электронные текстовые данные. – Режим доступа: <https://elibrary.ru/item.asp?id=24435770> (дата посещения: 11.02.19). – Загл. с экрана.

Лев Володимирович Писаржевський [Електронний ресурс] // Хімія на «12»: сайт вчителя хімії Кічатої О. Є. для учнів: веб-сайт. – Електронні текстові данні. – Режим доступу: <http://sc46.pp.ua/> великі українці/4873/ (дата звернення: 11.02.19). – Загол. з екрану.

Памятная доска Л.В. Писаржевскому, г. Днепропетровск [Электронный ресурс] // Шукач: веб-сайт. – Электронные текстовые данные. – Режим доступа: <https://www.shukach.com/ru> (дата посещения: 11.02.19). – Загл. с экрана.

Писаржевський Лев Володимирович [Електронний ресурс] // Вікіпедія. – Режим доступу: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Писаржевський Лев Володимирович](https://uk.wikipedia.org/wiki/Писаржевський_Лев_Володимирович) (дата звернення: 11.02.19). – Загол. з екрану.

Циганенко, Л. Ф. Внесок Л. В. Писаржевського у розвиток хімічної науки [Електронний ресурс] /

Л. Ф. Циганенко // Наукові конференції: веб-сайт. – Електронні текстові данні. – Режим доступу:

<http://intkonf.org/doktor-istorichnih-nauk-tsiganenko-l-f-vnesok-lv-pisarzhevskogo-u-rozvitok-himichnoyi-nauki/>

(дата звернення 11.02.19). – Загол. з екрану.

Дякуємо за увагу!

*Васюта С. О. провідний бібліотекар
відділу обслуговування навчальною літературою*

Науково-технічна бібліотека

Вінницького національного технічного

університету

library@vntu.edu.ua

